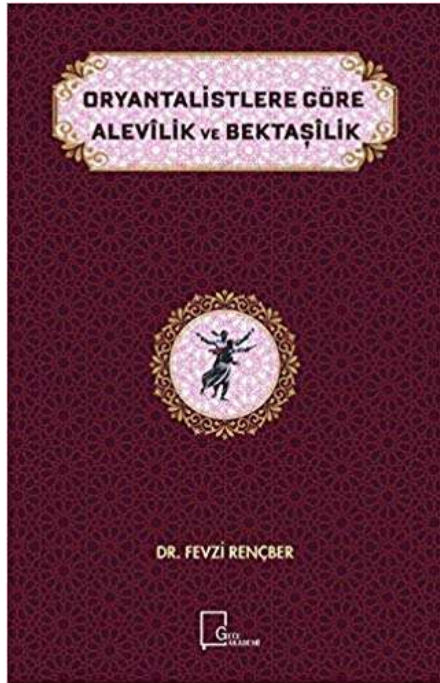

ORYANTALİSTLERE GÖRE ALEVİLİK VE BEKTAŞILIK

Doç. Dr. Fevzi RENÇBER

Gece Kitaplığı Yayınları, Birinci Baskı, Ankara 2018, 195 sy.

Osman BİLEN*

Dünyanın küresel bir köy haline geldiği günümüzde, herhangi bir ülkedeki siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda yaşanan olumlu ya da olumsuz gelişmeler istesek de istemesek de sonuçları itibariyle ülkemizi ve diğer ülkeleri bir şekilde etkilemektedir. Örneğin; 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Dünya Ticaret Merkezine yapılan saldırı genelde dünyayı, özelde de İslam ülkelerini sonuçları itibariyle çok olumsuz bir şekilde etkiledi. Bu olay her alanda farklı şekillerde tartışıldı. Daha geriye gittiğimizde 1789 Fransız İhtilali'nin sonuçları itibariyle ortaya koyduğu fikirler yeni bir çok devletin ortaya çıkmasını sağladı.

Dünyada yaşanan gelişmeler bir çok farklı saikle ortaya çıkabilir. Bu saikler bazen siyasi, bazen sosyolojik, bazen ilmi, bazen sömürgecilik (kolonyalizm) ve bazen de ekonomik nedenlerle ortaya çıkabiliyor. Günümüzde bilim adamları köy haline gelmiş dünyanın küresel olan konuları hakkında farklı coğrafyalardaki toplumlar da bilgi üretme peşine düşüyorlar. Bu bilgi, bilimsel bilgi üretme merakıyla yapıldığı gibi aynı zamanda farklı niyetlerle

* Doktora Öğrencisi, Milli Eğitim Bakanlığı,
orcid.org/ 0000 0002 0128 5402 I baranbilen73@hotmail.com

Başvuru Submission	Kabul Accept	Yayın Publish
28.04.2019	29.06.2019	30.06.2019

yapılabilir. Bilimsel çalışmalara İslam Mezhepleri Tarihi alanında yapılan çalışmaları örnek verebiliriz. Oryantalizmin, akademik çalışmalar yaparak ortaya koyduğu büyük bir birikimin olduğunu biliyoruz. Oryantalizmin özellikle akademik anlamda bir disiplin halinde kurumsallaşması XIX. yüzyılda gerçekleşmiş olsa da Batı'nın Doğu'ya ilgisi neredeyse Doğu ve Batı'nın varlığı kadar eskiye dayanır. Oryantalizmin tarihsel anlamda Haçlı Seferleri ile beraber başladığını söylemek yanlış olmasa gerek. Haçlı Seferleriyle Batı'nın zihninde İslâm ve Müslümanlar hakkında belirli imgeler oluşmaya başlamıştır. Bu imgelerin iki amacı olduğunu söyleyebiliriz. Birincisi İslâm'ın ne kadar kötü bir din olduğu imajı yaratılacak, ikincisi İslâm'ın ne kadar Batı'ya hayran olduğu tezini netleştirmek olacaktır. VII. yüzyılın ortalarından itibaren Doğu'nun büyük kısmının Müslümanların eline geçmesiyle beraber Doğu kavramının içeriği de genişledi. Haçlı seferleri esnasında Doğu'dan maksat İslâm dünyasıydı. Osmanlı'nın yükselişiyle beraber Doğu ve İslâm denilince akla Osmanlılar gelmeye başladı. Tanımlama medeniyet üzerinden bir değişim göstermiş gibi gözükse de aslında Oryantalizm kavramının merkezinde İslâm ve Müslümanların olduğu bölgelerin kast edildiği anlaşılmaktadır.

Oryantalistlere Göre Alevilik ve Bektaşilik adlı bu eser, Alevilik konusun doğru, objektif ve bilimsel bir şekilde ortaya konulması için hazırlanmıştır. Bu eseri tanıtmak büyük bir boşluğun doldurulması açısından önem arz etmektedir. Yazar halen Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepler Tarihi Bölümünde Öğretim Üyesi Dr. Fevzi RENÇBER tarafından kaleme alınmıştır. Kitabın ulaşmak istediği hedef kitle, İlahiyat fakültelerinde okuyan öğrenciler ve İslam Mezhepler Tarihi alanında akademik çalışma yapmak isteyenlere hitap etmektedir. Kitabın dili sade, üslubu ise akıcıdır. Kitabın dış kapak ve tasarımı içeriği hakkında bilgi veren bir şekilde tasarlanmıştır. Kitap, içindekiler ve önsöz hariç üç bölümden oluşmaktadır. Bölüm Başlıkları; "Oryantalistlere Göre Alevi Gruplarda Tarihsel ve Sosyal Doku", "Oryantalistlere göre Alevi Gruplarda Akide ve İbadet", "Oryantalistlere Göre Alevi Gruplarda Ahlâk, Kurumlar, Örf ve Adetler" şeklindedir. Bölüm başlıklarına baktığımızda sıralamanın sistematik olduğunu ve genelden özele doğru sıralandığını görmekteyiz. Kanaatimizce bu sıralamanın okuyucunun eseri okurken sistematik bir şekilde adım adım anlamasına kolaylık sağlayacaktır. Her başlık da kendi içinde alt başlıklara ayrılarak konunun daha belirgin ve daha net olmasına gayret gösterilmiştir. Kitapta uzun ve karmaşık ayrıntılara yer verilmemiştir. İfadeler de gayet net ve amaca yöneliktir.

Yazar, Türkiye'de alanda yapılan çalışmalara bakıldığında Oryantalizm penceresinden Alevilik ve Bektaşilik konusunda çalışan bir akademisyenin bulunmamasının alandaki boşluğu doldurması açısından önemli olduğunu söylemektedir. İslam Mezhepleri Tarihi alanında maalesef oryantalistlerin yerli akademisyenlerden daha çok çalışmış olmasının bizim açımızdan bir eksiklik olduğunu dile getirmiştir. Ortadoğu coğrafyasında cereyan eden olayların özellikle mezhepsel ve etnik ayrıştırmaların teşhisinde eserin, dünya barışına, objektif ve bilimsel verilerin ışığında sunacağı katkı nedeniyle önemli bir yer tutacağını dile getirmektedir. Yazar Yüksek Lisans, Doktora çalışmalarında ve makalelerinde¹¹ elde ettiği bilgi ve birikimi, eserde okuyucuların net

¹ Fevzi Rençber, *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilikte Cem ve Cem Evleri* (Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2018); Fevzi Rençber, Hak Muhammed Ali Aşkı "Adıyaman Alevileri" (Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2016); Fevzi Rençber, "Adıyaman Yöresi Alevi Ocakları". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Dergisi*, 35(2013):159-170.; Fevzi Rençber, "40 Soruda Adıyaman'da Geleneksel Alevilik" *Türk Kültürü ve Hacı Bektâş Veli Araştırma Dergisi*, 56 (2010): 395-405.; Fevzi Rençber, " Alevi Geleneginde "Cem Evinin" Tarihsel Kökeni". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*,3(2012), XII, 547-569.; Fevzi Rençber, " Alevi Ocakzâdelerin Problemleri ve Çözüm Önerileri". *The Journal of Academic Social Science Studies*, 3 (2013), cilt: VI, s.681-692.; Fevzi Rençber, " Niyazi Arslan Dede ile Adıyaman'da Alevilik Üzerine". *The Journal of Academic Social Science Studies*, 3 (2013), VI, s. 547-569.; Fevzi Rençber, " 40 Soruda Adıyaman'da Geleneksel Alevilik". *Türk Kültürü ve Hacı Bektâş Veli Araştırma Dergisi*, 56 (2010), s. 395-405.; Fevzi Rençber. " Anadolu Aleviliğinde Görgü Cemi: Adıyaman Örneği" . *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 34 (2013), s. 197-231.; Fevzi Rençber, " Adıyaman Alevilerinin Coğrafi Dağılımları ve Demografik Yapısı". *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 1 (2014), VII, s. 1-17. ; Fevzi Rençber, "Adıyaman Alevilerinde Türbe veya Yatur Ziyareti". *Türk Kültürü ve Hacı Bektâş Veli Araştırma Dergisi*, 71 (2014), s. 209-220. ; Fevzi Rençber, " Alevi-Bektaşî Klasiklerinde Hz. Peygamber ". *Türkiye'de Tüm Yönleri ile Siyer Çalışmaları Sempozyumu Tebliğ Kitabı* " . (9-12 Nisan 2016), II, s.41-51.; Fevzi Rençber, "İslam Birliği İnşasında Bir Engel Olarak Mezhep-Cemaat Taassubu ve Çözüm Yolları". *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 1 (2017), X, s. 77-102.; Fevzi Rençber, "The Erkân of Dârdan Indirme in Alevi-Bektashi Tradition: Adıyaman Example". *Contemporary Issues in Social Sciences and Humanities*, (2017), s. 381-383. ; Fevzi Rençber, "İnanç Turizmi Bağlamında Yozgat Alevilerinde Türbe ve Yatur Ziyareti". *II. Uluslararası Bozok Sempozyumu: Yozgat'ın Turizm Potansiyelleri ve Sorunları Bildiri Kitabı*, (04-6 Mayıs 2017), II, s. 269-275.; Fevzi Rençber, "İslâm Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalında Alevilik Üzerine Yapılan Alan Çalışmalarının Bilim Üretimine Etkisi". *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 2 (2017), X, s. 455-470.; Fevzi Rençber, "İslam Mezhepleri Tarihi Dersine Yönelik Görüş ve Beklentiler (Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)" . *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*,1 (2018), I, s. 37-72.; Fevzi Rençber, "Sinop'ta Türk-İslam Medeniyetinin Sembol İsmi: Sarı Saltuk (Saltuk et-Türki)". *Uluslararası Geçmişten Günümüze Sinop'ta Türk-İslam Kültürü Sempozyumu Bildiriler*

bir şekilde anlamaları için sade bir anlatımla açıklamıştır.

Yazar Alevilik ve Bektaşilik konusunda yazılan Batılı çalışmalara bakıldığında, referans kaynakları olarak Alevi ve Bektaşi kaynaklarının göz ardı edildiğini paylaşmaktadır. Bu bilimsel bilginin temeli olan kaynakçanın göz ardı edilmesinin iyi bir niyetten kaynaklanmadığını dile getirmektedir. Aleviler ile ilgili yapılan çalışmaların öz kaynaklardan bilgi üretmek değil, politik, ideolojik saiklerle sadece kendini bu alanda tanımlayan özellikle Avrupa'da yaşayan Alevilerin bakış açılarını yansıtan değerlendirmelerin kaynak olarak kullandığını eserinde paylaşmıştır. Bu değerlendirme ve çalışmaların sağlıklı ve gerçek olmayan bir Alevilik algısını ortaya çıkardığını, bu sonucun Alevilik düşüncesinin İslam'ın dışındaymış gibi bir yapı olduğu kanaati oluşturduğunu dile getirmektedir.

Yazarın eserini hazırlarken Sosyal bilimlerdeki metotlardan biri olan alan ve kavram taramasından hareketle literatürü tanıyarak ve detaylı bir şekilde gözden geçirerek çalışmasını yaptığı görülmektedir. Yazar özellikle Alevi ve Bektaşi kaynaklarını, klasiklerini anlayarak ve kıyaslayarak ortaya koymaya çalışmıştır. Bunları yaparken uluslararası sempozyumlarda sunulmuş tebliğler ve oryantalistler tarafından kaleme alınan çalışmalardan da faydalandığını dile getirmektedir.

"Oryantalistlere Göre Alevi Gruplarda Tarihsel ve Sosyal Doku" adlı birinci bölümde yazar yedi başlıkla konuyu ele almaktadır. Bu bölümde özellikle Batılıların Doğuyu ele alırken gerçekleri nasıl çarpıttıklarını teşhis eden Edward Said'in tanımlamalarından yola çıkıyor.² Ayrıca oryantalistlerin İslam dinin temel alanlarında yaptığı çalışmalardan da örnekler sunuyor. Oryantalistlerin Doğuyu ele almalarının İslâm'ın ilk yıllarından itibaren başladığını dile getirmektedir. Yazarın bu tespiti çok önemlidir. Yazar burada, İslâm'ın Oryantalistlerin her zaman gündeminde olduğunu şöyle dile getirmektedir. "*Batı dünyasında genel görüşe göre, İslâm'ın ilk yıllarından itibaren Hz. Peygamber, İslâm dini ve Müslüman coğrafya ile etkileşimiyle birlikte tarihsel, kültürel boyutlarıyla İslâm dünyası*

Kitabı, (2018), I, s. 519-524. Fevzi Rençber-Yaşar Acat, "Anadolu Aleviliğinde Şecere Geleneği -Bir Ağuiçen Ocağı Örneği". *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, 3 (2013), s. 175-200.; Fevzi Rençber- Kasım Ertaş, "Armenian-Kızılbaş Relations in Dersim in the 19th Century within the Context of Armenian Traveller Antranik's Travel Book = Ermeni Seyyah Antranik'in Seyahatnamesi Bağlamında 19. Yüzyılda Dersim'de Ermeni-Kızılbaş İlişkileri". *The Journal of Academic Social Science Studies [JASSS]*, 55 (2017), II, s. 225-232.

² Fevzi Rençber, *Oryantalistlere Göre Alevilik ve Bektaşilik* (Ankara: Gece Kitaplığı Yay,2018), s.39.

ve Müslümanlarla ilgilenen batılı bilim insanına da oryantalist ve müsteşrik denir. Oryantalizmin kökleri Hz. Peygamberle başlayan sürece dayanmakla birlikte bu kavram, 17. ve 18. yüzyılın sonlarına doğru doğuyu tanımak şeklinde ortaya çıkmış, bu süreçte günümüzde kullanılan terimsel manayı alarak, 1779'da İngiltere ve Fransa'da kullanılmış, 1838 yılında ise Fransız Dil Akademisi sözlüğüne dahil olmuştur."³ Bu konuda hangi çalışmaların yapıldığını özellikle Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi merkezli çalışmalardan bahsediyor.

Batılıların yaptığı çalışmaların Osmanlı'daki sosyal dokuyu nasıl bozacağından hareketle yapıldığını anlatmaktadır. Bu bölümde özellikle bazı müsteşriklerin, Alevilik öğretilerine gizemli bir şekilde yaklaştıklarını açıklamaktadır. Oryantalistlerin, İslam öncesi dönemdeki Şamanizm, Hıristiyanlık, Zerdüştlük Paganizm ve Yunan kültürünün zaman içerisinde yok olmadığını çeşitli şekillerde Bektaşilik de kendini gösterdiğini ifade eder.

Yazar Oryantalistlerin birçok alanda çalışmalar ve eserler ortaya koyduğunu şu cümlelerle açıklamaya çalışıyor. " Oryantalistler genel olarak İslâm dünyasındaki Kur'an-ı Kerim, Hadis, Tefsir, İslâm Hukuku, Tasavvuf, Kelâm ve İslâm Mezhepleri Tarihi alanlarında birçok bilimsel çalışma yapmışlardır. Özeldir ise Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde ülkemizdeki İslami ilimlerle alakalı araştırmalarla ilgilenmiş, İslâm Mezhepleri Tarihi ve Alevilik Üzerine kapsamlı incelemelerde bulunmuşlardır."⁴ Bu bölümde Alevilik ve Bektaşilik kaynaklarından doğru öğretilirken, oryantalistlerin çalışmaları, amaçları ve metotları güzel bir tema içerisinde dile getirilmektedir.

"Oryantalistlere göre Alevi Gruplarda Akide ve İbadet" başlıklı ikinci bölümde yazar, Oryantalistlerin Alevilik öğretilerine bakışını dile getirmektedir. Bu başlıkta Aleviliğin Akide ve İbadetlerini alt başlıklar halinde detaylandırmıştır. Oryantalistler Aleviliği İslâm'ın dışında, bazen Hıristiyan kökenli veya Hıristiyanlığa yakın bir din olarak tanımlamaya çalışmışlardır. Bu iddialarını maalesef sığ deliller göstererek yapmaya çalışmışlardır. Örneğin; Alevi nefeslerinde geçen " Allah, Muhammed, Ali" isimlerinin Hıristiyanlıkta geçen teslis (üçleme) inancından geldiğini söyleyerek iddialarını Hıristiyanlık ile temellendirmeye çalışmışlardır. Yani oryantalistlerin Alevilik öğretilerinin nereden beslendiğini, kaynak olarak neyi veya hangi kutsal kitapları referans aldığını açıklamaktadırlar. Yazarın bu başlık altında Alevilerin ibadetleri hakkında tatmin edici bilgiler çok önemlidir. Toplumun bu

³ Rençber, *Oryantalistlere Göre Alevilik ve Bektaşilik*, s.40.

⁴ Rençber, *Oryantalistlere Göre Alevilik ve Bektaşilik*, s.43.

konudaki kafa karışıklığına bilimsel anlamda güzel bir cevap niteliğindedir.

Yazar bu başlıkta Oryantalistlerin tasavvurlarını anlatmaya çalışırken aynı zamanda düzeltilmesi gereken veya doğrudan yanlış olan bilgilerin de düzeltilmesi gerektiğini söyleyerek eleştiride de bulunmuştur. Anton Josef Dierl, Jonh Shindeldecker ve Bodrogi'in görüşlerinden faydalanarak alıntılar yapmıştır. Ancak bu görüşleri açıkladıktan sonra hatalı veya yanlış bulduğu yerleri eleştirmiştir. Bu konuda şu eleştirisini örnek verebiliriz. " *Oryantalistler geleneksel Anadolu Aleviliğinin en temel kavramlarından olan Hak-Muhammed-Ali ve Nübüvvet tasavvuru hakkında farklı bilgiler vermişlerdir. Alevî anlayışındaki bu iman esasları Alevî deyiş ve nefesleri dikkate alınarak bätini ve mitolojik yorumlar vasıtasıyla veya Alevilerin temel kaynaklarına inilmeden yorumlanmış gibi görünmektedir. Hakk Muhammed Ali deyişi, tasavvufi geleneğin yoğun etkisinde kalan Alevilikteki vahdet-i vücud anlayışı ve tanrı ile evren arasındaki ilişkiyi özetleyen bir kavram iken, batılı araştırmacıların eliyle özünden uzaklaştırılarak Şia'nın aşırı gruplarındaki tanrı anlayışı ile benzerlik kurma gayretine gidilmiştir.*"⁵

"Oryantalistlere Göre Alevi Gruplarda Ahlâk, Kurumlar, Örf ve Adetler" başlıklı üçüncü bölümde vurgulanan, Alevilik öğretisi içinde bulunan temel grupların inanç tasavvurları ve ibadetlerinden sonra gelen en önemli prensipler ahlaki prensiplerdir. Alevilik ve Bektaşî klasik ve kaynakları incelendiğinde ahlaki ilkelerin önemli bir yer tuttuğu görülür. Hatta Anadolu Aleviliğinde bu ahlaki prensiplerin ibadetlerden önce geldiği gibi bir inanış da vardır. Bu ahlaki prensipler Anadolu Aleviliğinde dört kapı kırk makam, üç sünnet yedi farz ve eline beline sahip olmak şeklinde formüle edilmiştir. Bu prensipler oryantalistlerin çalışmalarında da aynen gözükmemektedir. Temel prensiplerden olan dört kapı: şeriat, tarikat, marifet ve hakikattir. Bu dört kapı ilkesi ile oryantalistlerin çalışmalarında bu ilkelerin neyi kast ettikleri ile ilgili açıklamalar mevcuttur. Yani nerden beslenerek ortaya çıktıkları anlatılmaktadır. Bu bölümde Aleviliğin kurumsal anlamda hangi kurumlardan oluştuğu ayrıca dile getirilmektedir. Kutsal aileler olarak kutsallık atfedilen dede ve ocakzâde kavramları işlenmiştir. Oryantalistlerin çalışmalarında Alevi öğretilerinde yer alan pir, dede veya baba figürler de Allah ve Muhammed Ali inancı kadar önemlidir.

Üçüncü bölümde Aleviliğin en önemli yapı taşlarından olan kurumların, Aleviliğin örfünü ve ahlâki yapısını nasıl oluşturduğu başlıklar altında anlatılırken, aynı zamanda nasıl bir sistematik

⁵ Rençber, *Oryantalistlere Göre Alevilik ve Bektaşîlik*, s.85.

içinde yer aldığı da anlatılmaktadır. Oryantalistlerin Alevî örf, adet ve kurumlarını anlatırken aynı zamanda Alevileri İslam'dan uzaklaştırma çabası içinde olduklarını şu cümlelerle özetlemiştir. " *Oryantalistler Alevilerin gündelik hayatlarındaki örf ve adetleri, hayvanlara karşı tutumları dem veya doluya karşı gösterdikleri davranışlarının kaynağının Orta Asya kökenli olduklarını birçok kez zikretmişlerdir... Fakat burada dikkatimizi çeken nokta, kültürel ve ırksal etnik tartışmaları söz konusu olduğunda, oryantalistlerin Aleviliği ve Alevileri İslam'dan uzaklaştırma gayreti içine girmiş olmalarıdır. Örf ve adetler söz konusu olunca Aleviliğin ana omurgası İslâm dini ve Müslüman toplum olmasına rağmen, İslam'ın dışındaki bütün kültürlere ve toplumlara vurgu yaparak bu konuların işlenmiş olması, ama İslam'la ve Müslüman kültürüyle hiçbir şekilde alaka kurulmamasıdır. Alevî gruplarda mevcut örf ve adetleri farklı kültürlere ve medeniyetlere vurgu yaparak veya farklı kültürlere benzeştirerek Alevilerin kültürel etnisite haritasının çıkarılması, bizde bazı endişelerin meydana gelmesine sebep olmaktadır.*"⁶

Sonuç olarak tanıtımını yaptığımız kitap, başta belirttiğimiz gibi gerek sistematik olarak dizilişi, gerek metot olarak hazırlanışı okuyucuların sıkılmadan okuyabileceği bir sadeliktedir. Ayrıca bun alanda önemli bir boşluğu doldurduğunu söylemek yerinde olacaktır. Bu kitap oryantalistlerin Alevilik ve Bektaşilik bakışını ortaya koyarken Alevilik ve Bektaşilik öğretilerinin kaynakları açısından objektif ve gerçekçi bir şekilde nasıl ortaya konulabileceğine dair güzel bir örnek çalışma olarak yerini almıştır.⁷ Yazar Oryantalistlerin tasavvurlarını ortaya koyarken yanlışlarını, eksiklikleri ve ön yargılarını da eleştirerek bilimsel bir değerlendirmeye ortaya koymuştur. Oryantalist tasavvuru, oksidentalist bir bakışla anlamaya çalıştığını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Rençber, Fevzi, " Adıyaman Yöresi Alevî Ocakları". Ondokuz Mayıs Üniversitesi Dergisi, 35(2013):159-170.

Rençber, Fevzi. " Alevi Geleneğinde "Cem Evinin" Tarihsel Kökeni". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 3 (2012), cilt: XII,

⁶ Rençber, *Oryantalistlere Göre Alevilik ve Bektaşilik*, s.156-157.

⁷ Rençber, *Oryantalistlere Göre Alevilik ve Bektaşilik*, s.104.

547-56.

Rençber, Fevzi. "Alevî Ocakzâdelerin Problemleri ve Çözüm Önerileri". *The Journal of Academic Social Science Studies*, 3 (2013), cilt: VI, s.681-692.

Rençber, Fevzi. "Adıyaman Alevilerinin Coğrafi Dağılımları ve Demografik Yapısı" . *e- Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 1 (2014), cilt:VII, s. 1-17.

Rençber, Fevzi. "Adıyaman Alevilerinde Türbe veya Yatır Ziyareti". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 71 (2014), s. 209-220.

Rençber, Fevzi. "Alevî-Bektaşî Klasiklerinde Hz. Peygamber". *Türkiye'de Tüm Yönleri ile Siyer Çalışmaları Sempozyumu Tebliğ Kitabı* . (9-12 Nisan 2016), cilt: II, s.41-51.

Rençber, Fevzi. "Anadolu Aleviliğinde Görgü Cemi: Adıyaman Örneği" . *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 34 (2013),s. 197-231.

Rençber, Fevzi-Acat, Yaşar. "Anadolu Aleviliğinde Şecere Geleneği -Bir Ağuiçen Ocağı Örneği". *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, 3 (2013), s. 175-200.

Rençber, Fevzi. *Hak Muhammed Ali Aşkı" Adıyaman Alevileri"*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2016.

Rençber, Fevzi. *Oryantalistlere Göre Alevilik ve Bektaşilik*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2018.

Rençber, Fevzi. *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilikte Cem ve Cem Evleri*. Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2008.

Rençber, Fevzi. "40 Soruda Adıyaman'da Geleneksel Alevilik" *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 56 (2010): 395-405.

Rençber, Fevzi. " Niyazi Arslan Dede ile Adıyaman'da Alevilik Üzerine". *The Journal of Academic Social Science Studies*, 3 (2013), cilt: VI, s. 547-569.

Rençber, Fevzi. " 40 Soruda Adıyaman'da Geleneksel Alevilik". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 56 (2010), s. 395-405.

Rençber, Fevzi. "İslam Birliği İnşasında Bir Engel Olarak Mezhep-Cemaat Taassubu ve Çözüm Yolları". *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 1 (2017), cilt: X, s. 77-102.

Rençber, Fevzi. "The Erkân of Dârdan İndirme in Alevi-Bektashi Tradition: Adıyaman Example". *Contemporary Issues in Social Sciences and Humanities*, (2017), s. 381-383.

Rençber, Fevzi. "İnanç Turizmi Bağlamında Yozgat Alevilerinde Türbe ve Yatır Ziyareti". *II. Uluslararası Bozok Sempozyumu*:

Yozgat'ın Turizm Potansiyelleri ve Sorunları Bildiri Kitabı, (04-6 Mayıs 2017), cilt :II, s. 269-275.

Rençber, Fevzi. "İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalında Alevilik Üzerine Yapılan Alan Çalışmalarının Bilim Üretimine Etkisi". *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 2 (2017), cilt: X, s. 455-470.

Rençber, Fevzi. "İslam Mezhepleri Tarihi Dersine Yönelik Görüş ve Beklentiler (Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)". *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 1 (2018), cilt: I, s. 37-72.

Rençber, Fevzi. "Sinop'ta Türk-İslam Medeniyetinin Sembol İsmi: Sarı Saltuk (Saltuk et- Türki)" . *Uluslararası Geçmişten Günümüze Sinop'ta Türk-İslam Kültürü Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (2018), cilt:I, s. 519-524.

Rençber, Fevzi-Ertaş, Kasım. "Armenian-Kızılbaş Relations in Dersim in the 19th Century within the Context of Armenian Traveller Antranik's Travel Book = Ermeni Seyyah Antranik'in Seyahatnamesi Bağlamında 19. Yüzyılda Dersim'de Ermeni-Kızılbaş İlişkileri". *The Journal of Academic Social Science Studies [JASSS]*, 55 (2017), cilt: II, s. 225-232.